

Sygn. akt II UK 209/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 stycznia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Józef Iwulski

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska

w sprawie z wniosku T. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 14 stycznia 2014 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 20 grudnia 2012 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 20 grudnia 2012 r., Sąd Apelacyjny oddalił apelację wnioskodawcy T. K. od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 16 marca 2012 r. w sprawie przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych o prawo do emerytury w niższym wieku, którym oddalono odwołanie wnioskodawcy od decyzji organu rentowego z dnia 24 sierpnia 2011 r., odmawiającej przyznania prawa do wcześniejszej emerytury wobec

nieudokumentowania 15 lat pracy w szczególnych warunkach. Organ rentowy nie uwzględnił okresu pracy wnioskodawcy w Stoczni [...] od dnia 1 kwietnia 1983 r. do dnia 31 maja 1985 r., w którym wnioskodawca był zatrudniony na stanowisku samodzielnego instruktora praktycznej nauki zawodu, oraz od dnia 1 czerwca 1985 r. do dnia 31 października 1989 r. na stanowisku starszego instruktora szkolenia praktycznej nauki zawodu.

W ustalonym stanie faktycznym wnioskodawca (ur. w dniu 24 sierpnia 1951 r.), w dniu 22 lipca 2011 r. złożył wniosek o emeryturę. Wnioskodawca udokumentował 33 lata, 3 miesiące i 10 dni okresów składkowych i nieskładkowych, w tym 9 lat, 1 miesiąc i 6 dni okresów pracy w warunkach szczególnych. Nie przystąpił do Otwartego Funduszu Emerytalnego, a w dniu 24 sierpnia 2011 r. rozwiązał stosunek pracy. Przedmiotem sporu były nieuwzględnione przez organ rentowy okresy zatrudnienia wnioskodawcy w stoczni na stanowisku wskazanym w dziale XIV (prace różne) pod pozycją nr 24 załącznika A do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) - „kontrola międzyoperacyjna, kontrola jakości produkcji i usług oraz dozór inżynieryjno - techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie”. Na podstawie zgromadzonego materiału dowodowego, Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 16 marca 2012 r. ustalił, że wnioskodawca we wskazanych okresach stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, wykonywał pracę polegającą na szkoleniu nowo przyjętych pracowników w zakresie spawalnictwa, montowania kadłubów i rurociągów na wyodrębnionym wydziale szkoleniowym. Pracownicy ci (objęci szkoleniem) nie brali bezpośrednio udziału w procesie produkcyjnym, ale byli przygotowywani aby taką pracę podjąć. W ocenie Sądu wnioskodawca nie wykonywał pracy w warunkach szczególnych, bo mimo, że wykonywana przez niego praca była świadczona stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, to jednak głównym jego zajęciem było nauczanie poprzez praktyczne pokazywanie sposobów wykonywania poszczególnych elementów składających się na proces spawania, czy montowania. Udzielanie praktycznej nauki zawodu nie jest wymienione w załączniku do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r.

jako praca w szczególnych warunkach. Sąd wskazał, że w zakresie obowiązków wnioskodawcy oprócz nauczania mieścił się także nadzór nad jakością wykonywanych przez kursantów prac szkoleniowych z zakresu spawalnictwa czy montażu, jednak nadzór ten dotyczył pracowników nowych, niewykwalifikowanych, przechodzących dopiero odpowiednie szkolenie na wydzielonym wydziale szkoleniowym, innym niż wydział produkcyjny, zatem dotyczył pracowników, których prace nie były wymienione w wykazie, bowiem nie były pracami zaliczanymi do prac w szczególnych warunkach ani w szczególnym charakterze. Kontrola międzyoperacyjna, kontrola jakości produkcji i usług oraz dozór inżyniersko-techniczny, aby mógł zostać uznany za prace w warunkach szczególnych musi być prowadzony stale i mieć miejsce na oddziałach i wydziałach, w których - jako podstawowe - wykonywane są prace wymienione w wykazie. Osoby przyuczone do zawodu nie są zaliczane do osób wykonujących pracę w warunkach szczególnych, a ich instruktorzy - tak jak wnioskodawca - nie mogą być uznani za osoby wykonujące dozór inżyniersko - techniczny na wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie.

Zaskarżonym wyrokiem, Sąd Apelacyjny oddalił apelację wnioskodawcy, dzieląc ustalenia Sądu pierwszej instancji oraz zapadłe orzeczenie, wskazując że kontrola, o której mowa w powołanym przepisie była wykonywana przez wnioskodawcę jedynie przez okres jednego miesiąca w trakcie trzymiesięcznego kursu spawacza, podczas którego szkolił nowo przyjętych pracowników. Według jego wyjaśnień, dopiero po szkoleniu teoretycznym, które trwało około dwóch miesięcy, pracownicy niewykwalifikowani dokonywali spawania większych elementów konstrukcyjnych, wykorzystywanych następnie do budowy statków. Dodatkowo wskazał, że wszystkie te czynności były wykonywane na wyodrębnionej części hali produkcyjnej, przeznaczonej wyłącznie do szkolenia pracowników, którzy na etapie szkolenia nie wykonywali zatrudnienia w warunkach szczególnych, albowiem osoby przyuczone do zawodu nie były zaliczane do osób wykonujących pracę w warunkach szczególnych. Tak więc wnioskodawca w kwestionowanych okresach nie wykonywał zatrudnienia, o którym mowa w wykazie A, dział XIV poz. 24 załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w

szczególным charakterze. W ocenie Sądu Apelacyjnego za taką pracę mógłby zostać uznany wyłącznie jeden miesiąc z każdego przeprowadzonego przez wnioskodawcę szkolenia, gdyż wówczas możliwym byłoby ewentualne przyjęcie, że ubezpieczony sprawował kontrolę międzyoperacyjną, kontrolę jakości produkcji i usług oraz dozór inżyniersko – techniczny, to zaś pozwalałoby na zaliczenie 26 miesięcy (2 lata i 2 miesiące) w całym kwestionowanym okresie, po zaliczeniu których wykazałby on łącznie 11 lat 3 miesiące i 6 dni okresów pracy w warunkach szczególnych, co nie stanowi wystarczającego okresu, warunkującego przyznanie prawa do dochodzonego świadczenia na podstawie art. 184 w związku z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2013 r., poz. 1440 ze zm.). Ponadto oceniając okres, w którym wnioskodawca był zatrudniony na stanowisku samodzielnego instruktora praktycznej nauki zawodu oraz starszego instruktora szkolenia praktycznej nauki zawodu, Sąd wskazał, że okresy pracy instruktorów praktycznej nauki zawodu wykonywane przed dniem 31 sierpnia 1988 r. nie były okresami pracy w szczególnym charakterze uprawniającymi obecnie do przyznania prawa do emerytury w wieku obniżonym. Powyższe ograniczenie – mimo że wynika z ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674 ze zm.) - znajduje „poprzez analogię” zastosowanie w rozpatrywanej sprawie – w tym zakresie Sąd powołał się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 2010 r. (II UK 166/09, niepublikowany), w uzasadnieniu którego wskazano, że zakres podmiotowy ustawy- Karta Nauczyciela w chwili jej wejścia w życie, nie obejmował instruktorów praktycznej nauki zawodu, tym samym okresy zatrudnienia wnioskodawcy w charakterze samodzielnego instruktora praktycznej nauki zawodu (od dnia 1 kwietnia 1983 r. do dnia 31 maja 1985 r.) oraz starszego instruktora szkolenia praktycznej nauki zawodu (od dnia 1 czerwca 1985 r. do dnia 31 października 1989 r.), nie podlegałyby zaliczeniu do stażu pracy w warunkach szczególnych, co oznacza że wnioskodawca nie udowodnił wymaganych 15 lat pracy w szczególnych warunkach warunkujących prawo do przyznania dochodzonego świadczenia.

Powyższy wyrok zaskarżył w całości skargą kasacyjną pełnomocnik wnioskodawcy i zarzucając naruszenie prawa materialnego – art. 32 ust. 1, 2 i 4 w

związku z § 2 i 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, w związku z pkt 24 działu XIV wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia przez przyjęcie „że wykonywanie przez powoda pracy na stanowisku instruktora praktycznej nauki zawodu (...) nie było pracą wykonywaną w szczególnych warunkach”, art. 86 w związku z art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r.- Karta Nauczyciela w związku z § 1 pkt 1 i § 2 ust. 1 pkt 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 sierpnia 1988 r. w sprawie rozciągnięcia niektórych przepisów Karty Nauczyciela na instruktorów praktycznej nauki zawodu oraz na niektórych innych pracowników uspołecznionych zakładów pracy, prowadzących prace pedagogiczne i wychowawcze (Dz.U. Nr 34, poz. 261 ze zm.), oraz w związku z § 1 pkt 1 lit. a i § 2 ust. 7 pkt 8 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 września 1998 r. w sprawie rozciągnięcia niektórych przepisów Karty Nauczyciela na instruktorów i kierowników praktycznej nauki zawodu oraz na niektórych innych pracowników prowadzących prace dydaktyczne i wychowawcze (Dz.U. Nr 126, poz. 833), przez ich niezastosowanie i nieuwzględnienie okresu pracy wnioskodawcy na stanowisku instruktora praktycznej nauki zawodu jako pracy w szczególnym charakterze i niezaliczenie tego okresu do okresu pracy w warunkach szczególnych, wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości, jego zmianę w całości i przyznanie wnioskodawcy prawa do dochodzonego świadczenia wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nieuzasadniona. Stosownie do art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach skargi kasacyjnej i jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, jeżeli skarga nie zawiera zarzutu naruszenia przepisów postępowania lub gdy zarzut taki okaże się niezasadny. W niekwestionowanym stanie faktycznym wnioskodawca w spornych okresach stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, wykonywał pracę polegającą na szkoleniu nowo przyjętych pracowników w zakresie spawalnictwa,

montowania kadłubów i rurociągów na wyodrębnionym wydziale szkoleniowym. Kursanci nie brali bezpośrednio udziału w procesie produkcyjnym, ale byli przygotowywani aby taką pracę podjąć. Zgodnie z ustaleniami, kontrola, o której mowa w wykazie A, dział XIV poz. 24 załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, była wykonywana przez wnioskodawcę jedynie przez okres jednego miesiąca w trakcie trzymiesięcznego kursu spawacza. Czynności te były wykonywane na wyodrębnionej części hali produkcyjnej, przeznaczonej wyłącznie do szkolenia pracowników, którzy na etapie szkolenia nie wykonywali zatrudnienia w warunkach szczególnych.

W ocenie Sądu Najwyższego wnioskodawca we wskazanych wyżej okresach nie wykonywał pracy w warunkach szczególnych, wymienionej w wykazie A, dział XIV poz. 24 załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Czynności tzw. dozoru inżynieryjno-technicznego lub kontroli na oddziałach i wydziałach, w których zatrudnieni są pracownicy wykonujący pracę w warunkach szczególnych, to czynności wykonywane w warunkach bezpośrednio narażających na szkodliwe dla zdrowia czynniki, a więc polegające na bezpośrednim dozoru i bezpośredniej kontroli procesu pracy na stanowiskach pracy wykonywanej w szczególnych warunkach. Jeśli zatem czynności te wykonywane są stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na stanowisku pracy związanej z kontrolą międzyoperacyjną, kontrolą jakości produkcji i usług oraz dozorem inżynieryjno-technicznym, to okres wykonywania tej pracy jest okresem pracy uzasadniającym prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu. Od powyższej reguły istnieją odstępstwa polegające na uznaniu, że dana osoba wykonuje stale i w pełnym wymiarze czasu prace objęte poz. 24 działu XIV wykazu A, pomimo wykonywania pewnych czynności w warunkach nienarażających ją bezpośrednio na szkodliwe dla zdrowia czynniki. W szczególności chodzi tu o czynności ściśle związane ze sprawowanym dozorem inżynieryjno - technicznym i stanowiące jego immanentną cechę, jak sporządzanie dokumentacji dotyczącej dozoru i będące jego integralną częścią

(wyrok z dnia 11 marca 2009 r., II UK 243/08 i powołane tam wcześniejsze orzecznictwo - niepublikowany) lub inne krótkotrwałe wyłączenia od narażenia na działanie takich czynników, spowodowane np. udziałem w koniecznym szkoleniu (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 210/07, OSNP 2009, nr 5 - 6). Odstępstwa od tej reguły mogą dotyczyć czynności ściśle związanych ze sprawowanym dozorem i stanowiących jego integralną część lub innych krótkotrwałych przerw w narażeniu na działanie takich czynników spowodowanych np. udziałem w koniecznym szkoleniu.

Także wskazany w skardze kasacyjnej zarzut nieuwzględnienia okresu pracy wnioskodawcy na stanowisku instruktora praktycznej nauki zawodu jako pracy w szczególnym charakterze i niezaliczeniu tego okresu do okresu pracy uprawniającego do uzyskania prawa do wcześniejszej emerytury, jest nieuzasadniony. Przede wszystkim, nie każde okresy pracy instruktora praktycznej nauki zawodu podlegały zaliczeniu jako okresy pracy w szczególnym charakterze, i podlegały uwzględnieniu przy ocenie uprawnień do emerytury nauczycielskiej, na podstawie art. 88 ust. 1 w związku z art. 1 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r.- Karta Nauczyciela. W związku z zarzutami skargi, warto przypomnieć, że zakres podmiotowy tej ustawy (Dz. U. z 1982 r. Nr 3, poz. 19), w chwili wejścia w życie w dniu 1 lutego 1982 r., obejmował wyłącznie nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych państwowych szkół i innych placówek oświatowych i szkoleniowych, wychowawczych, opiekuńczo-wychowawczych, utworzonych i działających na podstawie ustawy z dnia 15 lipca 1961 r. o rozwoju systemu oświaty i wychowania (Dz. U. Nr 32, poz. 160 ze zm.), nauczycieli i wychowawców placówek leczniczych, leczniczo-wychowawczych i leczniczo-opiekuńczych, nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych zakładów poprawczych, schronisk dla nieletnich, rodzinnych ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych oraz szkół przy zakładach karnych, pracowników pedagogicznych bibliotek szkolnych i pedagogicznych, ośrodków metodycznych i placówek poradnictwa wychowawczo-zawodowego, nauczycieli zatrudnionych w szkołach, placówkach kształcenia artystycznego dzieci i młodzieży, placówkach wychowawczych i placówkach opiekuńczo-wychowawczych, prowadzonych przez związki spółdzielcze, instytucje i organizacje społeczne prowadzące statutową

działalność oświatowo-wychowawczą i kształcenie artystyczne, nauczycieli zatrudnionych w organach administracji państwowej na stanowiskach wymagających kwalifikacji pedagogicznych w zakresie ustalonym ustawą oraz nauczycieli zatrudnionych w organizacjach politycznych i społecznych oraz w związkach zawodowych na stanowiskach wymagających kwalifikacji pedagogicznych w zakresie ustalonym ustawą. Instruktorzy praktycznej nauki zawodu nie zostali wymienieni w art. 1 ustawy. W art. 5 ustawy (skreślonym z dniem 6 kwietnia 2000 r. przez ustawę z dnia 18 lutego 2000 r., Dz. U. z 2000 r. Nr 19, poz. 239) przewidziano delegację dla Ministra Oświaty i Wychowania, który mógł rozszerzyć stosowanie Karty Nauczyciela lub niektórych jej postanowień na nauczycieli szkół i placówek szkolących oraz oświatowo-wychowawczych innych niż wymienione w art. 1 oraz na pracowników uspołecznionych zakładów pracy pełniących funkcję instruktorów praktycznej nauki zawodu lub prowadzących pracę wychowawczą z młodocianymi pracownikami w placówkach zbiorowego zakwaterowania, dla których praca dydaktyczna i wychowawcza stanowi podstawowe zajęcie oraz na pracowników pedagogicznych zatrudnionych na stanowiskach nauczycieli w ośrodkach szkolenia i doskonalenia kadr i ośrodkach szkolenia zawodowego oraz zawodowych kuratorów sądowych. Minister Edukacji Narodowej wydał rozporządzenie w sprawie rozciągnięcia niektórych przepisów Karty Nauczyciela na instruktorów praktycznej nauki zawodu oraz na niektórych innych pracowników uspołecznionych zakładów pracy, prowadzących prace pedagogiczne i wychowawcze w dniu 10 sierpnia 1988 r., obowiązujące z mocą od 1 września 1988 r. (Dz. U. Nr 34, poz. 261) i dopiero z jego mocy pracownicy pełniący funkcje instruktorów praktycznej nauki zawodu zostali objęci przepisami Karty Nauczyciela, między innymi w zakresie (nauczycielskich) uprawnień emerytalnych. Te same uprawnienia płynęły z późniejszego rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 września 1998 r. w sprawie rozciągnięcia niektórych przepisów Karty Nauczyciela na instruktorów i kierowników praktycznej nauki zawodu oraz na niektórych innych pracowników prowadzących prace dydaktyczne i wychowawcze (Dz. U. Nr 126, poz. 833), a następnie z ustawy - Karta Nauczyciela, w której praca nauczycieli praktycznej nauki zawodu została uznana za pracę nauczycielską, po zmianie ustawy, od dnia 6 kwietnia 2000 r.,

ustawą z dnia 18 lutego 2000 r., pod warunkiem posiadania kwalifikacji określonych dla nauczycieli praktycznej nauki zawodu oraz wykonywania pracy dydaktycznej i wychowawczej w wymiarze przewidzianym dla tych nauczycieli (art. 1 ust. 2 pkt 4 ustawy).

Tak więc w odniesieniu do instruktorów praktycznej nauki zawodu okresy ich pracy przed dniem 31 sierpnia 1988 r. nie były okresami pracy w szczególnym charakterze uprawniającymi do emerytury nauczycielskiej (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 29 września 2000 r., II UKN 729/99, OSNAPiUS 2002, nr 10, poz. 244 i z dnia 10 stycznia 2006 r., I UK 129/05, OSNP 2006 nr 23-24, poz. 36).

W konsekwencji, skoro instruktorzy praktycznej nauki zawodu zatrudnieni w innych miejscach niż szkoły, nie podlegali ustawie - Karta Nauczyciela, praca wnioskodawcy nie mogła być uwzględniona w stażu pracy nauczycielskiej, niezależnie od tego, że praca w szczególnym charakterze (nauczycielska), nie mogła być doliczana do okresu pracy w warunkach szczególnych, inne były bowiem przesłanki (warunki) dla przyznania takich świadczeń.

Wszystko to trafnie ocenił Sąd Apelacyjny, stąd tym się kierując, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.